ANNALES
ECCLESIASTICI
Ab anno MCXCVIII.

UBI CARD. BARONIUS DESINIT

AUCTORE

ODORICO RAYNALDO
TARVISINO

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERO.

Accedunt ad hanc Continuationem Notæ perpetuæ
Criticæ, historicæ, chronologicæ, dogmaticæ,

AUCTORE

JOANNE DOMINICO MANSI
LUCENSI

E Congregatione Clericorum Regularium Matris Dei.

LUCÆ

Typis LEONARDI VENTURINI MDCCXLVII.
De Superiorum Licentia.

JO. DOMINICI MANSI
CONGREGATIONIS MATRIS DEI LUCENSIS

In novam hanc editionem Continuationis Annalium Baronii ab Odorico Raynaldo Tarvisino Congr. Oratorii de Urb. presbytero confectæ

PRÆFATIO.

HISTORIÆ Ecclesiasticæ plenos absolutosque Commentarios tradere dudum meditanti mihi, ut a Baronii Annalibus operis hujus mei exordium ducerem, prompta facilisque ratio suadebat. Ipsa enim rei æquitas postulare visa est, ut cui primæ in Ecclesiastica historia ex omnium confessione debentur, ille editionis hujus meæ primum & dignissimum locum obtineret. Baronio adjutor datus est Pagius, sive ut ea restitueret, quæ viro doctissimo oscitanti interdum cum bono illo Homero, de quo in veteri parenia, exciderunt; sive ut ea documenta sufficeret, quæ Baronii ætas nondum detexerat; sive tandem ut ea vindicaret, quæ Baronius scite affirmaverat, minus vero scite eruditi quidam negaverant. Ipsi vero Pagio interdum labanti, quæ mortalis naturæ imbecillitas est, animadversionibus frequenter succurrendum fuit, quas vel ego, sociusque meus doctissimus Dominicus Georgius Rhodiginus, ille ex locupleti, ipse vero e paupere meo penu depromsimus, vel dives clarorum virorum eruditio suppeditavit. His munita præsidiis Historia Ecclesiastica primorum sæculorum tempora periculosa & obscura secure prætergressa, ad annum usque 1198. feliciter pervenit, ad eam scilicet sæculorum lucem, in qua Baronii jacturam minus graviter ferat, cum eo in loco constituta sit, in quo ipsa per se discernere valeat, ubi pede consistat.

Quamquam vero sic res habeant sese, haud ita tamen de eruditione ingenioque meo confidere audeo, ut absque certo duce quod reliquum est scriptionis usque fere ad nostra tempora perficiendum mihi spondere potuerim. Quin etsi ea omnia abunde mihi suppeterent, quibus destitutum me fateor, occupata jam ab aliis provincia, recteque administrata ab incœpto me desistere juberet. Ex iis vero plane multis scriptoribus, quos attexere Baronio merito potuissem, ipsa operis instituti ratio postulat, ut cæteris recusatis, unum aliquem ex iis seligam, qui eadem plane cum Baronio methodo res Ecclesiasticas per annorum series digestas tradiderunt. Igitur qui post Baronium Annales Ecclesiasticos scripserint, omnino tres occurrunt: Henricus Spondanus Apamiensis Episcopus, cujus extant continuationis Baronianæ volumina tria sæpius edita; Abrahamus Bzovius Ordinis Prædicatorum, vir doctus, cujus An-

nalium Ecclesiasticorum opus ad annum usque 1560. perductum volumina novem implet; & Odoricus Raynaldus Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii de Urbe Presbyter. Neque enim eorum habendam esse rationem puto, qui sive in epitomen redactos annales dederunt, ut Brietius, cujus sunt annales ad annum 1663. pertingentes, quibus adjecta est continuatio per totum annum 1692. tom. VI. in 8. Tursellinus breve Annalium Ecclesiasticorum volumen unicum in 8. reddens; Aurelius, cujus opus cum continuatione ad nostra usque tempora libellos tribus in 8. continetur, & id generis reliqui. Negligendos etiam illos duxi, qui fusius quidem, sed alio quam Baroniano sermone ac stylo digestam historiam tradiderunt, ut Godeau, Fleury, caeterique.

De tribus vero Scriptoribus illis quem potissimum seligerem consultandum mihi diligenter, deliberandumque mature proposui. Henrici Spondani concinna brevitas, & in brevitate copiosa eruditio cum sermonis majestate placebat; sed & vicissim displicebat, quod brevitatem affectans anecdotas Romanorum Pontificum Epistolas, quas habuit exploratas, nec aliunde repetendi facultas erat, & scripta alia ad historiam Ecclesiasticam apprime conducentia resecans, lectores earum rerum studiosos velut ore hiantes relinqueret. Studio insuper partium addictior erat interdum, quam ut historicum Ecclesiasticum deceat; notum est enim quam multus sit in Gallis suis defendendis; qualem in se querelam excitarit a Genuensibus, quos immerito ab eo traductos edito libro conqueritur Anonymus de Arminiis; ita enim se appellat personatus ille scriptor libelli: *Observationum ad Annales Ecclesiasticos Henrici Spondani &c. quibus expenduntur nonnulla ejusdem Spondani de aliquibus Principibus Nationibusque elogia. An. MDCLVI. in* 4. absque loci & Typographi nomine.

Abrahami Bzovii Annales, quantum in rebus Monachorum tradendis copiosi, tantum in rebus aliis Ecclesiasticis sunt parci. Quamquam adeo stricta colligatione interdum Ecclesiae universae res cum Monasticis conjunguntur, ut qui Monastica tam diligenter persequitur Bzovius, optime saepe de historia universae Ecclesiae meritus sit. Id equidem accidit persaepe; nec litem ego intentarem Bzovio si Historiam Ecclesiasticam scribere aggressus in Monasticis sit nimius. Verum eo nomine vapulat a multis, quod ejus Annales Monasticarum rerum plenos manipulos, caeterarum vero Ecclesiasticarum spicilegium vix offerant. Vitio id vertit viro alioqui summo Illustrissimus Godeau in Praef. Hist. Eccl. & Abbas Lenglet de Fresnoy *Meth. pour etudier l' Histoire* t. 9. pag. 192. edit. in 8. ann. 1735. in Catal. Auct.

Utroque igitur Annalista seposito, unus quem eligerem supererat Raynaldus; non quod ab illo naevos omnes abesse recognoscerem; sed quod digniorem existimaverim, ut adjungeretur Baronio, cujus vestigia caeteris pressius calcavit, utpote qui non eidem tantummodo methodo institit, sed Baroniana plane ratione ex ipsis Romanorum Pontificum epistolis anecdotis historiam suam intexuit. Multa insuper eruit e pluteis & archivis Ecclesiae Romanae, jussu Innocentii X. Pont. Max. illi reseratis, ex quibus Annales supra reliquos historicos locupletavit. Quare Historiam Ecclesiae superiorum

rum

rum sæculorum qui sine Raynaldo discendam sive scribendam assumeret, hunc multa laterent, & minus explorata multa præterirent. Hinc nobiles post illum Scriptores Ecclesiastici Raynaldo sæpius, quam cæteris aliis Scriptoribus utuntur, quod ex uno Fleury discere licet, cujus utramque paginam Raynaldus implet. Ipse etiam Baluzius, quamquam Raynaldo iniquus semper & ultra modum æquitatemque infensus, in notis tamen ad vitas summorum Pontificum qui Avenione resederunt, eo magistro se plura didicisse, ad ejus Annales frequenter provocans, demonstrat. Merito igitur Lenglet, *ubi supra*, Annales Raynaldi valde utiles pronunciat eo vel maxime quod thesauri Vaticani gazis ditentur, multaque sincera & archetypa veteris ævi documenta expromat.

Porro Odoricus Raynaldus vir fuit & pietate & literis probe excultus. Editus est in lucem Tarvisii, parentibus ingenua nobilitate claris, an. Christi 1595. ut me per literas admonuit P. Alexander Mazoleni Oratorii Vallicellani Presbyter amicus meus doctissimus & suavissimus. Studiorum suorum cursum in Patria cœpit, Parmæ prosequutus, Patavii tandem absolvit. Eo confecto Romam venit, ubi hortatore P. Julio Savioli, Oratorii Vallicellani S. Philippi Nerii Sacerdote, idem vitæ institutum aggressus est an. 1618. Compositam ibi ad pietatem indolem magis magisque explicuit studio & diligentia P. Petri Consolini (quanti virum nominis !) cui tyronis institutio commissa est; eo enim formante, in virum docilem, benignum, religiosum, modestum, temperantem evasit. Præter Deum & Sanctos omnes, S. Thomam Aquinatem coluit impense, cujus sacram aram in Templo S. Mariæ ad Minervam quotidie invisebat; ejusque præsentem opem tunc maxime sensit, cum e sacra illa visitatione rediens casu in terram semel prolapsus & rhedæ currentis rota transvectus, illæsus evasit. Amplo patrimonio usus est ad Templorum splendorem, egentiumque solamen, quos & moriens heredes renunciavit. Instituti sui leges sancte custodiit, & servari curavit intactas, illud frequenter inculcans: *Nihil innovetur, sed observetur antiquitas*. His virtutibus exteris placuit, placuit & suis, quibus deferentibus, totius Congregationis regimen cum laude administravit sexennio. Demum placuit & Deo, qui, ut credere par est, plurium annorum stipendiis emeritum militem suum ad cœlestem palmam vocavit, an. 1671. die XXII. Januarii. Hæc ipsa, quæ de viri egregii gestis attigi, posteritatis memoriæ perennata sunt in lapide, quem SS. Trinitatis de urbe Sodales in pariete anterioris triclinii Xenodochii sui posuerunt. En illum;

D. O. M.

ODERICO RINALDO NOBILI TARVISANO.
CONGREGATIONIS ORATORII DE URBE PRESBITERO.
BIS PRÆPOSITO.
INGENUO. VERACI. JUSTO. HOMINI IN OMNIBUS VIRO.
INSTITUTI SUI AD SENECTAM ET SENIUM OBSERVATORI
TENACISSIMO.
LAUDIS FUGA. REPUDIATIONE DIGNITATUM.
SUI IPSIUS DESPICENTIA.
CHARITATE IN PAUPERES. PIETATE IN SACROS
SANCTORUM CINERES.
ZELO IN SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ JURIBUS TUENDIS.
LABORE IN COMPILANDIS BARONII ANNALIBUS.
ERUDITIONE IN CONTINUANDIS
MEMORANDO.
ARCHISODALITAS OPULENTI SIBI LEGATI IN
SUBSIDIUM CONVALESCENTIUM
RELICTI MEMOR POS.
ANNO DOMINI MDCLXXXIII.

Nihil de singulari Viri doctrina attigi, qua tamen eximia præstitisse oportet, cum memoria valeret ad miraculum, aptus pro re nata ad opinionem suam asserendam Theologorum longam seriem producere, ipsis eorum verbis veluti de præsenti scripto recitatis. At quorsum de scientia Viri singulari quæramus, cum Annalium volumina sint in promptu? Dum adhuc mortales auras spiraret, nec ætate esse imbecilli, sed laboris adhuc patiente, Antistitum Oratorii suasionibus & imperio, vacuam Baronii morte neglectamque diu provinciam, quam Baronius ipse moriens sociis ejusdem instituti diu obnixeque commendaverat, suscipere coactus fuit. Admovendæ ad scriptionem manui præsto erant relictæ a Baronio schedæ, aderantque subsidiariæ Archivorum Vaticanorum opes, quibus adjumentis primum tandem Operis volumen produxit, quod tertium & decimum Annalium Ecclesiasticorum (duodecim prioribus a Baronio absolutis) inscribendum censuit; quo pariter indicio intelligunt eruditi, id unice cordi fuisse Scriptori optimo, ut cœptum nec perfectum Baronianorum Annalium Opus prosequeretur. Prodiit volumen illud an. 1646. in fol. Romæ Typis Mascardi historiamque complectitur ab exordio Innocentii III. usque ad absolutum Innocentii IV. Pontificatum: ab an. scilicet 1198. usque ad 1254. Baroniano usus exemplo duplicem Operi patronum quæsivit, ambosque peculiari epistola compellavit, Sub ipso enim operis vestibulo offert sese nomen Innocentii X. Pontific. Max. cui primum moliminis sui conatum Auctor consecrat; progressisque ulterius occurrit epistola ad Cardinalem Pamfilium, quem operi suo patronum alterum conciliavit. Post primum illud, per temporum intervalla, cætera lucem aspexerunt. Secundo adscriptus est annus 1548. tertio an. 1652. quarto item an. 1652. quinto 1659. sexto 1659. se-

septimo 1663. octavo 1663. Atque hic constitit Raynaldus, nec ulterius prosequendi spem ullam sibi superesse (sive quod decrepitæ ætatis imbecillitatem sentiret; sive quod vitæ suæ tempus in arctum colligi intelligeret) eo apertissimo indicio demonstravit, quod, veluti jam confectorum Annalium suorum epitomen, octo voluminibus in unum contractis, typis describendam commiserit, evulgaritque Romæ an. 1667. typis Mascardi in fol.

Verum cum longius quam pro opinione protrahi sibi vitam sentiret, cœpit de resumenda scriptione cogitare, multaque jam habebat in promptu, cum morbo confectus & senio mortalem vitam absolvit. Jacturam deplorarunt Eruditi eo luctuosius, quo amissam sibi spem lugebant excipiendæ Historiæ Tridentini Concilii, quousque in vulgatis Annalium tomis Raynaldus historiam suam perduxerat. Quorum levando dolori sedula Patrum Oratorii cura providit, certo cuidam viro e cœtu suo imposito onere affectum a Raynaldo volumen complendi, recensendi, tradendique typis, quod brevi absolutum prodiit, signaturque Annalium Ecclesiasticorum volumen XXI, distinctum in partes duas, totidemque volumina referens. Annus vulgati Tomi hujus geminati in fronte quidem 1676. & 1677. adscribitur; sed approbatio Censorum signatur anno 1685. & 1686. quo & reipsa prodiit. Bipartiti hujus voluminis auctor, si famæ creditur, extitit Patriæ meæ Vir eruditus, Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii Romæ instituti Sodalis.

Ita demum absoluti vulgatique Operis judicium varium fuit Eruditorum, & multiplex, pro vario eorum studio & ingenio. In eo tamen omnes facile convenerint, ut, sicut Baronio multum concedit Raynaldus; ita & Raynaldus inter Annalistas Baronio succedaneos primas teneat. Quem proinde Scriptorem offerentem sibi annalium suorum volumen primum Innocentius X. Pont. Max. gratus excepit, ornavit laudibus, ac Vaticanæ Bibliothecæ præfectura præmii loco donasset, nisi viri modestia æque ac doctrina singularis oblatam recusasset. Abbas Ferdinandus Ughellius Ordinis Cisterciensis, vir doctrina & librorum editorum gloria conspicuus, in censura eorumdem Annalium præfixa volumini XVII. quod est operis Raynaldi V. testatur Opus id esse *facili methodo styloque Baroniana sinceritatis summe elaboratum*. Inter insignes Viros, qui post Christum natum in Orbe claruerunt a Ricciolio Chron. Refor. tom. 3. pagin. 266. adlegitur. *Virum Orbi literario ob insignem eruditionem notissimum, & de Ecclesia Catholica longe meritissimum, cujus commodis Annalium Baronianorum continuatione tam egregie consuluerit*, appellat Marcianus Memor. Istor. della Cong. dell' Oratorio Tom. V. pag. 138. *Sapientissimus Annalium Baronianorum continuator* est Papebroc. in Paralip. ad propyl. pag. 103. Edit. Antuerpiensis. Adde Baldinum e Societ. Jesu scriptorem insignem in Quæstis Orat. pag. 124. ubi cum dixisset Bzovium non omnibus placere, addit: *Ætate nostra in hoc sacro laudabilius & propius ad Baronii mentem, quippe ex relictis ab eo chartis, eademque methodo, ut epistolarii, ac proinde majoris auctoritatis foret historia, Odoricus Raynaldus versatus est, aliquot voluminibus Annalium evulgatis*. Nobile hoc Raynaldi elogium recitavit Fabricius Biblioth. Græc. tom. XII. pagin. 169. cui & geminum profert ex Baluzio his verbis: *Virum eloquentis-*

rissimum & veritatis amantissimum vocat Stephanus Baluzius in notis ad Vitas Paparum Avenionensium pag. 1084. Vereor tamen, ne viro ingenuo fucus factus sit ex arte viri callidi & dicacioris. Quo enim in loco Baluzius virum eloquentem & veracem Raynaldum appellat, ibi doli mali & animi nequioris reum illum tenet. Quin & in Indice, quem libro illi suo Baluzius adjunxit, locum designat ubi Raynaldum virum optimum appellat, quem locum si adieris, intelliges profecto optimum eo sensu hunc appellasse, quo Cicero Verrem, bipedum omnium nequissimum, boni viri elogio frequenter mactat.

Quamquam vero laude sua fraudari Scriptorem nostrum cum viris pluribus doctissimis injustum reputo; adhuc tamen nonnulla præfert, quibus justissimam criminandi caussam æmulis suis præbeat. Partium studio plus forte nimio addictus est, quo nomine male audit apud Gallos, in magno illo schismate duorum prius, dein trium Pontificum, iis faventes, qui Avenione sedebant. Illos enim vehementer adeo perstringit Annalista, ut hæreticos crederes non catholicos impugnari. Poterat ille quidem Urbani VI. partes tueri, in quas Romanam Ecclesiam semper inclinasse censebat; sed in re non clara moderatione opus erat. Baronius, cui in Romanam Ecclesiam studium fuisse ingens nemo prudens negaverit, affirmasse fertur eruditissimo amico suo P. Sirmondo, teste P. Brietio Annal. tom. 5. ad An. 1378. *Nihil se aque reformidasse, quam pervenire ad hoc tempus, de quo quid statuendum, non esset libere pronunciaturus.* Intra prudentem hanc hæsitationem si se continuisset Raynaldus, acres illas Baluzii censuras, quibus mordetur in ejus notis ad Vitas Paparum Avenionensium, evitasset. Fœde etiam, quamvis minus meritus, proscinditur a Gallo illo Scriptore libelli *Recueil de diverses pieces pour les defenses de censures de la Faculte* (de Paris) *contre le livre de Jacques Vernant d' Amedeus Guimenius*. Quod enim Raynaldus in tom. XVIII. Annalium Academiæ Parisiensis Doctores paulo liberius objurgasset de appellatione a decreto Romani Pontificis ad futurum generale Concilium, decoquere id non valens libelli Scriptor multa, & indigna in Annalistam nostrum evomit. Hæc aliis in Raynaldo displicent; mihi vero quid carpendum sit, paucis expedio. Paulo accuratiorem in chronologicis rationem habitam vellem; ea enim neglecta, fit interdum, ut unam eamdemque historiam bis succedentibus annis repetens, ex una geminas efficiat. Anno 1225. combustos Lutetiæ Hæreticos quosdam narrat, idem repetit anno succedenti; crederes duas narrari historias, cum eadem ipsa sit. De Parisiensibus Conciliis bis per duos succedentes annos repetitis, vide quæ inferius adnotabo. Annorum etiam exordia, quæ alii in Januario, alii in Martio ponebant, Annalistam nostrum non infrequenter, diverterunt a recto. Turbat etiam non semel narrationis ordinem, ut quæ posteriora sunt tempore, hæc in Annalibus teneant priora. Denique criticæ artis minus peritus vera passim & ficta, certa æque ac incerta, omnia iisdem coloribus pingit, efficitque ut fidem iis etiam, quæ vera narrat, suspendas, metu ne forte dubium aliquid pro vero admiseris. Huic vitio, quod sæculi potius quam Scriptoris nostri dixeris, pro mea virili medendum in annotationibus meis suscepi. Antequam vero de annotationibus hisce ratio-

tionem reddam eruditis Lectoribus, juvat varias Raynaldini hujus Operis editiones pro more nunc familiari & laudabili recensere.

Annalium Odorici Raynaldi editiones raræ hucusque numerantur. Præter Romanam illam ann. 1646. cœptam, & ann. 1667. absolutam nulla occurrit ante Coloniensem anni 1694. Nulla deinceps alia post secundam illam apparuit. Nec prœla magis fatigavit ejusdem operis epitome Latina, quam statim post octo Annalium volumina Raynaldum evulgasse Romæ superius indicavi. Idem positum est operis in recudenda Italica eorum Annalium epitome ad an. usque 1554. pertingente, quam ipse per se Author adornavit, produxitque Romæ tribus tomis in 4. an. 1670. typis Valesianis. Hæc enim iterum elegantissimis typis descripta cum adjecta Baronii Epitome vernacula, quam Raynaldus bipartito volumine jam an. 1641. ediderat, quatuor in fol. volumina implens recusa est an. 1683. non quidem Romæ, ut præfert inscriptio, sed Venetiis typis Balleonianis.

Has omnes Raynaldi editiones nostra hæc Lucensis excipit, in qua Annales Ecclesiastici dantur, non illi tantummodo, quos Author ipse per se Romanis prælis evulgavit; sed & cum additamento voluminis illius bipartiti, quod post ejus obitum ex relictis ab eo schedis Anonymus auctor, ejusdem Oratorii Presbyter, compegit atque evulgavit. Qua absoluta, Index generalis omnium simul Annalium Baronii, Raynaldi, Pagii, & Notarum dabitur. Curatum est, ut Editio hæc emendatissima prodiret, correctis iis, quæ Author ipse emendanda in calce voluminum Romanæ Editionis monuerat. Latinæ Epitomis volumen producturo auctori addenda quædam succurrerunt in ampliori Opere omissa; hæc pariter ne in Editione hac Lucensi desiderarentur, sedulam operam impendi; quamquam nolens in ipsum Annalium contextum manum inferre, additiones hasce in subjectas adnotationes rejiciendas censui, diverso tamen charactere descriptas, quo indicio Lectores intelligerent me ibi aliena dare, non mea. Cæterum in hac ipsa Lucensi Editione novo plane cultus ornamento paret Raynaldus. Fert enim nostra hæc editio adjunctas perpetuas notas, quæ rerum ab Annalista scriptarum historiam illustrant, supplent, emendant. De illarum pretio quid existimandum sit, Lectorum esto judicium, quod post accuratam earum lectionem æquissimum ferent. Quæ interim de illis scire eos cupio, paucis hic exponenda.

Adnotationes ex me alias & alias Lectores singuli pro vario eorum studio, indole, regione, ac religione expeterent. Horum enim alii optarent maxime, ut in stabiliendis magis magisque Religionis Catholicæ Romanæ dogmatibus, sumpta apte occasione, laborarem. Quibus ego repono, me adnotationes in Historiam Ecclesiasticam scribere, non disputationem aliquam dogmaticam; & si forte interdum dogma aliquod in Annalibus sese offert, huic fulciendo rationes & argumenta vulgatia Raynaldus affert; accuratior discussio longius me traheret, quam adnotationum limites paterentur. Si quod tamen occurrit, in quo stabiliendo Annalista minus operis posuerit, tunc ego opportune manum admovi; ea suggerens, quæ validiora judicabam. Sunt qui mallent Raynaldi emendationem in iis, in quibus partium studiosior est, tunc saltem quando de re quapiam lis est inter Catholi-

cos;

cos; ut cum agendum fuerat de legitimo Pontifice ſtabiliendo in ſchiſmate trium Pontificum. Sed quorſum iſti? numquid vellent me Annaliſtæ partes deſerere, ut ſuas amplecterer? Quo jure, qua perſuaſum ratione? Ipſi quidem ſuas afferunt; ſed & viciſſim Annaliſtæ ſectatores ſuas; ſinguli probabiles, nemo certas; cui potiſſimum parti admilitet veritas, nemo adhuc diſpexit. Audi S. Antoninum vicinum eorum temporum Scriptorem Hiſt. part. 3. tit. 22. cap. 2. *Multæ diſputationes factæ ſunt circa iſtam materiam, multi libelli pro utriuſque partis defenſione ..... nec umquam ſic potuit quæſtio illa decidi, quin ſemper remanerent apud plurimos dubia.* Quid ego opinionem pro opinione permutaverim? Anne forte, ut alterius partis favorem inanem captem, alterius vero invidiam gravem & minus neceſſariam incurram? Tueatur igitur ſententiam ſuam Annaliſta, defendant alii oppoſitam; ego utrorumque certamina, velut ex edito quodam loco ſecurus, proſpiciam. His ergo omnibus valere juſſis, cum ſtudioſis Hiſtoriæ Antiquitatiſque Eccleſiaſticæ agam familiarius. Ex me expectare illos moneo Annalium Eccleſiaſticorum emendationem, ſi quid forte errati inter legendum deprehendi. Detexi vero quam plurima in chronologia, in geographia nonnulla, in hiſtoriæ veritate frequentia. Eorumdem etiam Annalium illuſtrationem curandam ſuſcepi; ut cum jejunum nimis & mancum in hiſtoria rerum majoris momenti ſe præbet Annaliſta, huic ego plenis manibus accurri, ea ſupplens, quæ a coævis Hiſtoricis expedita in rem conferre judicavi. Id vel maxime ſervandum mihi ſumpſi in elogiis hiſtoricis ſingulorum Pontificum deſcribendis, quibus eorum ingenia moreſque vivis coloribus exprimenda curavi, ne vitiis quidem aliquorum diſſimulatis; ita tamen ut quæ forte per calumniam ab æmulis objecta comperi, hos ego veluti nævos tollere ſtuduerim. Qua in re operam me haudquaquam infelicem poſuiſſe confido in apologia pro Innocentio III, quem parum abfuiſſe quin ſuppliciis damnatorum æternis addiceretur, ex viſiunculis nonnullis adſtruere quidam nituntur; & pro Clemente V. quem non bonis artibus ſacram dignitatem obtinuiſſe Joannes Villanus, Florentinus eorum temporum hiſtoricus, accuſat. Conſilium pariter & mihi fuit augere pluribus hiſtoriam Conciliorum Oecumenicorum, quam fuſe deſcripſi, plura afferens quæ in hiſtoriis Conciliorum huc uſque vulgatis minime offendas; nec prætereunda cenſui Concilia Provincialia ab Annaliſta omiſſa, valuitque plurimum ad intentum Labbei Editio Veneta, haud ante multos annos a Coleto viro docto meique amico vulgata. Longe tamen plura mea induſtria conquiſita ſunt, quorum hiſtoriam hic paucis expedio, acta vero fuſiora in meo ad Concilia Veneto-Labbeana Supplemento, quod modo ſub prælo ſudat, & volumina forte aliqua implebit, propediem ſperare Eruditos jubeo.

Nec ita me intra Annalium Raynaldi fines continere propoſui, quin pro re nata allo etiam excurrerim. Sæpe enim volo ex me expectent ſtudioſi correctionem, emendationem, illuſtrationem Labbei, ſæpe Pagii in Breviario Pontificum Romanorum, Ciaconii ejuſque correctorum Oldoini ac Victorelli, Baluzii, Fleury. Interdum & heterodoxos Scriptores Lenfant, Baſnagium, Dupleſſium reos teneo. Cum enim abſolutiſſimos Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Commenta-

rios dare constituerim, non ejus tantummodo, quem ducem sequor, sed & eorum omnium, qui in eadem Historia tradenda versati sunt, rationem habendam judicavi. Erunt fortasse plura, quæ ex me vicissim repetant posteri; errores & ipsi meos detegent & carpent. Quid ni? id ut fiat etiam atque etiam rogo, quo vel meæ famæ dispendio id tandem obtineatur, ut Historia Ecclesiastica perfectionis culmen supremum attingat.

Hunc ergo scopum in Adnotationibus hisce adornandis mihi præstitui; ex quo plura advenisse historiæ Ecclesiasticæ commoda, nescio an vanus adulator, mihi oblandior. Nam præter pauca illa, quæ superius in transcursu indicavi, Chronologiam Ecclesiasticam sexcentis fere dicam mendis inquinatam repurgavi, Conciliarem præsertim, quam turbatam, sicut præteritorum sæculorum, ita etiam præsentium usque ad sæculum XV. ostendi. Fateor equidem unius vel alterius anniculi mendum esse; sed mendum tamen, quod Annalium confusionem, historiarum quarumdam monstra peperit. Non semel enim ex hac Chronologiæ tricа provenit, ut singulare aliquod Concilium, vel historia bis repetita, in duo perperam dissecaretur. Ita Concilia Parisiensia duo, aliud anni 1404. alterum 1408. ex hallucinatione hac chronologica distincta fuisse in nota ad an. 1404. demonstro. Persimile sphalma Chronologicum alia duo invexit Parisiensia Concilia, alterum anni 1527. aliud an. 1528. cum reipsa semel tantummodo an. 1528. Patres convenerint, ut ego in nota ibidem. Sed & alia sunt, quibus in hac conciliari syntaxi mea opera provisum est; nam præterquam, ut innui, chronologiam habent intricatissimam, sæpe etiam historia rerum in illis gestarum mendosa est & manca, sæpe erratum est in nomine loci, quo Patribus indictum est. An. 1235. Moguntiæ habitam Synodum legimus, cum reipsa Francofurti Patres coiverint. In an. 1586. Ravennatense pro Foroliviensi Concilium; in an. 1310. Bononiense pro Ravennatensi irrepsisse demonstro. Sæpe tandem, ut jam innui, nova & hucusque incognita Collectoribus Concilia revelo. Quæ enim editio sive Labbei, sive Luparea, sive Veneta, sive Martenii indicavit Synodum Græcorum Anni 1223. Laudensem Anni 1227. Senonensem, 1228. Sylvanectensem, 1228. Maguntinam, 1239. Bituricensem & Valentinam, 1240. alteram Bituricensem, 1243. Wislariensem, 1244. Hafniensem, 1258. Danicam, 1267. Ad Castrum Gontheri, 1278. ad Weddel in Dania, 1281. Aquilejensem, 1282. Constantinopolitanam, 1283. Andegavensem, 1291. Spalatinam, 1292. Genuensem, 1293. ut de aliis sequentium sæculorum sileam? Hæ omnes & aliæ plures in sedibus suis collocatæ a me hic describuntur.

Series etiam Patriarcharum Constantinopolitanorum tum Græcorum, cum Latinorum correctissima est in Annalibus cum adnotationibus meis conjunctis, quæ apud Raynaldum adscitis aliunde nominibus ignotorum hominum inserciebatur. Hierosolymitanorum vero Latinorum Patriarcharum chronotaxis hic purior quam apud ipsum Papebrochium, qui de hoc argumento peculiari scripto, præfixo volumini III. de Actibus Sanctorum mensis maii, disseruit. Exulare enim jusso Thoma quodam, atque Willelmi patriarchali dignitate, qui Thomam præcessisse huc usque reputatus est, Willelmo, inquam, ad annum usque 1270. deducto, tota Patriarcharum series

ries

ries native fluit. Sunt etiam qui ex me vellent certiores hæresum quarumdam epochas constitutas; illorum ego vota pro virili expleturus Dulcinianorum, Beguardorum & Beguinarum, Lutheranorum, Calvinianorum, aliorumque origines investigavi, dogmata ab Annalista non satis extricata explicui, eorumque omnium certas epochas assignavi.

Ratio pariter mihi est habita de Religiosorum Ordinum crepundiis, epocha, authore, propagatione, Apostolicæ Sedis confirmatione, ac tandem de quorumdam stegmate in sigillis repræsentato scitu digna notavi. Lege quæ disserui de originibus Ordinum Prædicatorum, Minorum, SS. Trinitatis Redemptionis captivorum, Servorum B. M. V. Jesuitarum &c. quæ tandem de stegmate Ordinis FF. SS. Trinitatis in medium produxi. Scriptores, virique cæteri sanctitate vel meritis in Romanam Ecclesiam clari illaudati abire nequaquam permissi sunt; eorum fatis, rebus gestis, libris tandem quos evulgarunt, expansis. Anonyma quædam opera auctori suo, me primum prodente, adscribuntur. Ex me ex. g. scient eruditi opus illud Gallicum, quod nomine continuatoris ad Historiam Willelmi Tyrii PP. Martene & Durand Veter. Monum. T. V. vulgarunt, ipsum esse Bernardi Thesaurarii, cujus Gallicum opus F. Pippinus Ordinis Prædicatorum scriptor Latinis literis tradidit, & passim interpolavit, ac sub Bernardi Thesaurarii nomine Muratorius rer. Ital. Tom. VII. vulgavit. Placitura etiam Eruditis confido ea, quæ de duobus Nihemiis inter se non confundendis omnium primus ego commentatus sum.

Ecclesiasticæ quædam origines novam hic lucem accipiunt; Tiara Pontificia triplici distincta circulo; flos ille quem Pontifex olim quarta Quadragesimæ Dominica per Urbem equitans gestabat; Ensis quo in pervigilio Natalis Domini virum aliquem summum donabat; lacticiniorum esus in Quadragesima olim in Germania vetitus; mos anathema solemni ritu pronunciandi in Hæreticos, aliosque flagitiosos die Cœnæ Domini; Jubilæi singulis centenis annis institutio, & alia sexcenta.

Solemnium etiam Festorum quorumdam sive origines, sive propagationes novas hic detego, ceu festi Nativitatis B. M. Virginis, Transfigurationis Domini nostri Jesu Christi, & alia plura. Omitto cætera vel minus necessaria, vel quorum narratio prolixior præfationis hujus modum excederet. Rei periculum ipsi per se faciant Lectores, intelligentque, nullis me pepercisse laboribus, quo opus veritatis atque eruditionis ornamentis excultum, delicatulos difficilesque criticos pellectu suo alliceret.

Superest, fontes indicem, unde rivulos derivare succurrit, quibus areolam meam irrigarem. Nec sane ambigere Eruditos credo, quin in Opere isto compingendo neglexisse me putent recentiorum illorum scriptorum adjumenta, qui hucusque argumentum idem vexarunt, Spondani, Bzovii, Fleury, Baluzii, Pagii. Horum ego laboribus profeci, hos exscripsi, cum Annalibus Raynaldinis contuli, & inter diffidentia, quæ probabilissima essent, selegi. Consului & Raynaldi nostri epitomem Latinam ab eo confectam, in quam operis jam absoluti additamenta quædam conjecit; eademque ego in notis meis descripsi, additis animadversionibus, si quas rei opportunitas postu-

postulabat, ne quid desiderandum studiosis relinquerem. Præter recentiores, ipsa etiam per me veterum coævorumque scriptorum volumina evolvi & consului. Adita sunt Vetera monumenta Martenii cum ejus Anecdotis; grande opus & Ecclesiasticæ eruditionis veram sagenam ex omni genere piscium congregantem! Actuum Sanctorum collectio insignis volumina non pauciora quam XXXVIII. jam attingens. Aditi & Italicarum rerum scriptores Muratorii XXVII. volumina complentes, quibus accesserunt ejusdem Auctoris Antiquitatum Italicæ medii ævi volum. VI. Inde mihi Historiarum Italiæ certior & plenior cognitio, quæ ex historicis exteris jejuna plerumque incerta & confusa petitur. Non defuit Lunigii Spicilegium Ecclesiast. septem compactique in folio volumina æquans, Ludewig Reliquiæ X. tomorum in 8. Schannat Vindemiæ, & traditionum Fuldensium, opus utile; Baluzii Miscellanea per VII. in 8. volumina distributa, Muratorii Anecdotorum volumina V. in 4. Dacherii Spicilegium notissimum opus, Mabillonii Vetera monumenta, Petri Canisii Veteres lectiones ex Basnagii editione, Matthæus vetera Analecta tomi X. in 4. Hugo Sacræ antiquitatis monumenta tom. I. in fol. Menckenii rerum Germanicarum Scriptores, itidemque Freheri Scriptores rerum Germanicarum. Ex Græcis præsto fuit Historia Byzantina. Res Turcicas ex Abulpharajo aliisque Arabicis Scriptoribus Latine & vernacule redditis didici. Quæ propius ad nostra tempora accesserunt, Historicis ætatis illius debeo, Segnio, Varchio, Du Tillet, Gobelino, Burneto &c. Ne quid dixerim de epistolis Cardinalis Poli, de Vita Pauli III. Pont. Maximi, quæ duo una cum aliis quamplurimis Cardinali Quirino eruditione non minus quam purpura insigni literatus orbis accepto referre debet. Ita pariter gratus commemoro epistolas Leonardi Aretini, Colucii Salutati, Vitam Nicolai V. ab eruditis quibusdam non ita pridem vulgatas. Hæc speciminis gratia indicavi; longe enim plures Scriptores mihi consulendi fuerunt, ut opus seu molirer, seu molitum expolirem. Hæc vero scire ex me Lectores volui: quibus tandem peroratis, nuncupatisque VOTIS XX. MULT. XXX. illis omnibus, quorum adspirante favore pelago huic me primum commisi, eoque velificavi, ex quo optatum jam portum prospicio, Præfationi huic meæ finem impono.

LEO-

LEONARDUS VENTURINI TYPOGRAPHUS

LECTORI,

QUemadmodum ii ſolent, qui longæ ac difficilis peregrinationis viam plurimam ſunt emenſi, apto quodam in loco pauliſper conſiſtere, ubi feſſas itinere vires recreent, dulci interim commemoratione percenſentes, quæ levandæ moleſtiæ habuerunt adjumenta, quos viros offenderunt benignos, quos iniquos, quorum humanitate uſi ſunt ad hoſpitium; ita pariter & mihi nunc, editionis meæ ceu itineris ſpatio jam plurimo decurſo, accidit. Hunc ego locum elegi, ut aliquantiſper ſubſiſterem, gratoſque interim de beneficis patronis, adjutoribuſque meis cum benevolis lectoribus ſermones conferrem. Immenſi operis conſilium grande, arduum, difficile per multos agitatum annos, validiſque adverſariis oppugnatum, tandem occepi, manum operi admovi, eoque jam perduxi, quo de exitu ultra mihi deſperandum non ſit. Nunquam vires ſuppetiiſſent tantæ, ut eo devenirem, niſi quos habui itineris inſtituendi auctores, illos & proſequendi incentores, adjutores, fautores nactus fuiſſem. Omnium primus inſigni eſt laude celebrandus Benedictus XIV. Pont. Maximus, qui mihi ſe olim in moderata fortuna Mecenatem; nunc vero in ſumma dignitate non Mecenatem tantummodo, ſed plane Benedictum Pontificem exhibet, benignum, liberalem, munificum. Hic ſi conſultore indigebam conſilio aſtitit; ſi incentore inſtitit laudando, ſuadendo; ſi adjutore, manu, voce, ſcriptis epiſtolis profuit. Eſt hoc gloriæ maximo Eccleſiæ Principi apud optimos rerum æſtimatores, ut quæ ſincera ſunt Eccleſiæ commoda, hæc ab optimo Pontifice magno ſtudio promoveri intelligant. Erit etiam laudi apud ſeros poſteros, qui epocham memorabilem reformatæ hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſub Pontifice Benedicto XIV. collocandam noverint.

Egregium optimi Patris exemplum, ſicut & reliqua omnia præclara, imitatus eſt Joannes V. Luſitaniæ Rex P. F. A. in quo ſicut & reliquæ virtutes ſummæ, ita ſumma erga opus iſtud meum favor & propenſio. Nihil profecto ad benignitatem adiici majus poteſt ſupra eam, quam filio meo Salvatori Mariæ Venturinio impendit, cum Ulyſſiponem venientem, ut opus tanto Regi dicatum meo nomine redderet, non ſemel regio aſpectu & alloquio dignatus eſt, ſignificavitque probare ſe conſilium, opus, editionem, omnia. Nihil ad munificentiam accedere poteſt auguſtius quam quod contulit, mihi reddendum, munus, regia liberalitate plane digniſſimum. Vellem pro impenſis beneficiis parem grati animi ſignificationem rependere, ſed tanto pondere opprimor; & Principi privatus concedo. Deus ambos hoſce patronos eximios, Pontificem & Regem, ſoſpitet, quo ad multa paris exempli decora reſerventur. Soſpitet & regiam Luſitanicam familiam, regios Infantes, regiumque fratrem, qui oblatum opus exceperunt, approbatione, favore, auro promoverunt atque juvarunt. Regium quidem

hunc

hunc favorem ipsum per se acre Principis ingenium, quo optima quæque statim distinguit ac bene dispositam voluntatem trahit in amorem, operi quidem meo conciliasset; sed confirmarunt tamen auxeruntque optima apud illum officia Reverendissimi P. Joannis Baptistæ Carbone Societatis Jesu Theologi. Is est vir cui summam in toto Lusitanico regno auctoritatem conciliavit & regia Principis gratia, & totius Aulæ Lusitanicæ æstimatio cum doctrina & humanitate conjuncta, quas omnes dotes in editionis hujus meæ commodum, utilitatemque convertit. Profuit etiam eques Commendator Sampajus Lusitanus, qui in Romana Urbe Regis sui negociis invigilat ea diligentia & fide, quam Rex suus probare semper, & Aula Romana admirari visa est. Vir iste eximius, petente Cardinali Gentili, curam sibi assumpsit Regi suo porrigendi supplicem libellum meum, quo tanti Principis patrocinium novæ huic editioni implorabam.

Post Principes summos ingrati animi notam incurrerem, nisi insignium quoque virorum erga me opusque meum studia commemoraverim. Atque inter eos mihi grata semper erit memoria Josephi S. R. E. Cardinalis Firrao, non ante multos annos ingenti bonorum omnium luctu defuncti; ille enim operis suscipiendi consilium promovit, & si quæ in exequendo occurrebant impedimenta, auctoritate sua omnia submovit, defensoremque se strenuum, & patronum sollicitum exhibuit. Vivunt adhuc, vivantque diu Nereus Corsinus, Antonius Zaverius Gentili, Josephus Spinelli, Pompejus Aldovrandi, Silvius Valenti Gonzaga, Jacobus Oddi S. R. E. Cardinales amplissimi, quos in effigiem ecclesiasticorum Principum egregiæ virtutes, & erga Historiam hanc ecclesiasticam laudabilis amor efformant. Singuli enim per se quisque aliquid operi huic promovendo contulerunt, viros potentes in ejus auxilium invitando, apud exteros scriptis epistolis commendando, viva denique voce manuque juvando. Vota sunt etiam mihi nuncupanda pro salute Marcelli Crescentii & Joannis Baptistæ Barni S. R. E. Cardinalium, qui cum legatione Apostolica fungerentur ille quidem in Gallia, hic vero Matriti, quid non egerunt ut editionem hanc meam juvarent eruditisque omnibus commendarent? Noscit Gallia Annales Ecclesiasticos editionis meæ, noscit Hispania, id unice amori diligentiæ virorum istorum debeo. Neque eos denominans, quidquam detractum opto laudibus totius Sacri Cardinalium Collegii, quod mire in hanc meam editionem propensum gratus agnosco.

His omnibus non inferior dignitate, & in nostrum commodum gradu consistit æquali Eminentissimus & Reverendissimus Dom. Rainerus Simonetta, qui urbis præfecturam olim obtinuit; modo sacram purpuram ornat. Virum hunc, de cujus familia in adnotationibus ad Raynaldum latius est actum, dexteritas in agendo, prudentia in decernendo, &, quod apud me caput est, in editionem hanc meam propensio prædicant. Testatum id volo Orbi universo, ut hanc saltem grati animi significationem, cum nequeam majorem, viro mihi maxime benevolo rependam. Alterum ab his locum tenent Illustrissimus & Reverendissimus D. Bernardus Cangiani, Bovianensis Episcopus dignissimus, qui nihil sibi fecit reliquum, ut opus longe lateque promulgaret, omniumque manibus tereretur: Reverendissimus Pater Magister Nicolaus Ridolfi e sacra

Præ-

Prædicatorum familia, & Palatii Apostolici, ut vocant, Magister, qui editionem hanc meam non voce tantummodo & plausu, (quæ tamen in viro summo maximi habenda sunt) sed opere ipso probavit. At quorsum ego! Immensus fuerim, si clarissimorum virorum, quos habui instituti mei consortes, nomina singula recensenda susceperim. Parco labori meo, parco illorum modestiæ, quos tamen nosse velim, me, sin minus chartis, certe tamen memori in pectore descriptos tenere omnes, apto demum tempore proferendos.

Æque tamen cum ingratissimis ingratus haberer, si pressum silentio tenerem nomen P. Joannis Dominici Mansi Congregationis Clericorum Regularium Matris Dei Lucensis, cujus erga editionem hanc merita opus ipsum prædicat. Si quo enitet splendore, si quo eruditionis apparatu spectandam se prodit, si quo novitatis pellectu allicit, id unice viri egregii studio referendum est. Vetus illud ingensque eruditorum studium erga Baronii Annales intepuisset jam, nisi nova veluti fomenta præbuissent Illustriss. Dominici Georgii Rhodigini viri doctissimi, de quo satis in præfatione ad Annales ipsos Baronii nostræ editionis, ejusdemque P. Mansi accessiones eruditissimæ. Raynaldi continuatio in bibliothecarum pulvere obsqualuisset, nisi operi detergendo laborem industriamque suam vir iste indefessus contulisset. Eo igitur nomine sit mihi ille inter patronos meos singulares adlegendus, rogandus insuper, ut qua cœpit provexitque opus, eadem pariter diligentia ad exitum usque perducat. His ita peroratis, obligataque insuper fide mea lectoribus de tradendo opere recens fusis characteribus, optimaque insuper charta, sumptibus minime parcens, quo eruditis quam commodissime serviam, nunc tandem intermissum paulisper iter resumo.